

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
Факультет української філології, культури і мистецтва
Кафедра української мови

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИКИ

«Соціолінгвістика»
для студентів

спеціальності 035 Філологія
освітнього рівня другого (магістерського)
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
освітніх програм: 035.01.01 Українська мова та література

Київ-2023

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Факультет української філології, культури і мистецтва
Кафедра української мови

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор

із науково-методичної та
навчальної роботи

 О.Б. Жильцов

« _____ » 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЛІНГВІСТИКИ

«Соціолінгвістика»

для студентів

спеціальності 035 Філологія
освітнього рівня другого (магістерського)
спеціалізації 035.01 Українська мова та література
освітніх програм: 035.01.01 Українська мова та література

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА Ідентифікаційний код 02136554 Начальник відділу моніторингу якості освіти
Програма № <u>1440/22</u>
<u>Жильцов</u> (підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2022 р.

Київ–2022

Розробник:

Дроботенко В. Ю., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови

Викладач:

Дроботенко В. Ю., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови

Робочу програма розглянуто і затверджено на засіданні
кафедри української мови
Протокол № 2 від 02.09.2022

Завідувач кафедри _____ (М.О.Вінтонів)
(підпис) (ініціали, прізвище)

Робочу програму погоджено з гарантами освітніх програм (*керівником проєктної групи*)

035.01.01 Українська мова та література

Гарант освітньої програми (*керівник проєктної групи*) (М.О.Вінтонів)

Робочу програму перевірено

_____. 2022 р.

Заступник декана факультету української філології, культури і мистецтва з науково-методичної та навчальної роботи _____ С. І. Горобець

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р., протокол № __

1. Опис навчальної дисципліни «Сучасні аспекти лінгвістики»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	<i>денна</i>	
Вид дисципліни	<i>обов'язкова</i>	
Мова викладання навчання та оцінювання	<i>українська</i>	
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>10 / 300</i>	
Курс	<i>V, VII</i>	
Семестр	<i>1, 2, 3</i>	-
Обсяг кредитів	<i>10</i>	-
Обсяг годин, в тому числі:	<i>300</i>	-
Аудиторні	<i>80</i>	-
Модульний контроль	<i>20</i>	-
Самостійна робота	<i>200</i>	-
Форма семестрового контролю	<i>залік</i>	

Опис змістового модуля «Соціолінгвістика»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	<i>денна</i>	<i>заочна</i>
Вид дисципліни	<i>обов'язкова</i>	
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>українська</i>	
Загальний обсяг кредитів / годин	<i>2 / 60</i>	
Курс	<i>V</i>	-
Семестр	<i>1</i>	-
Обсяг кредитів	<i>2</i>	-
Обсяг годин, у тому числі:	<i>60</i>	-
Аудиторні	<i>16</i>	-
Модульний контроль	<i>4</i>	-
Самостійна робота	<i>40</i>	-
Форма семестрового контролю	<i>залік</i>	-

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – комплексне вивчення специфіки функціонування мови в суспільстві, мовної політики та мовної ситуації, впливу соціальних чинників на структуру мови.

Завдання дисципліни:

Сприяти формуванню програмних загальних та фахових компетентностей засобами іноземної мови, визначених відповідними освітніми програмами, зокрема:

- 1) вільне володіння українською й іноземною мовами як засобом ділового спілкування;
- 2) здатність удосконалювати і розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень;
- 3) спроможність цінувати і поважати інші культури та національності;
- 4) здатність використовувати інформаційні й комунікаційні технології для професійного росту;
- 5) здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі літературознавства і мовознавства, динаміки її розвитку, методологічні принципи, методичні прийоми літературознавчого і лінгвістичного дослідження;
- 6) здатність демонструвати поглиблені знання в обраній галузі філології;
- 7) здатність до самостійного поповнення, критичного аналізу і застосування теоретичних і практичних знань у сфері філології та інших гуманітарних наук для власних наукових досліджень;
- 8) здатність самостійно досліджувати сучасні літературознавчі і мовознавчі проблеми в синхронічному і діахронічному аспектах
- 9) здатність до створення, редагування, реферування і систематизації текстів усіх типів; здійснення експертизи текстів;
- 10) здатність до трансформації різних типів текстів (зміни стилю, жанру, цільового призначення тексту);
- 11) готовність до планування і здійснення публічних виступів із застосуванням навичок ораторського мистецтва

Під час лекційних і семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти, майбутні магістри за спеціалізацією «Українська мова та література», освітньою програмою «**Українська мова та література**» набувають таких програмних компетентностей: **ЗК – 1-5; 7; 9 (загальні компетентності), ФК – 1; 3; 4; 7; 11 (фахові компетентності):**

ЗК-1: Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-2: Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК-3: Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-4: Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-5: Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК-7: Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-8: Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-9: Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК-11: Здатність проведення досліджень на належному рівні.

ЗК-12: Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ФК-1: Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.

ФК-3: Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.

ФК-4: Здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК-7: Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в галузі досліджень з української філології.

ФК-11: Здатність до створення, редагування, реферування і систематизації текстів усіх типів, зокрема перекладних.

3. Результати навчання за дисципліною

Після опанування дисципліни «Соціолінгвістика» студенти повинні мати такі *програмні результати навчання*:

ПРН-З-1: Демонструвати знання в галузі гуманітарних наук, застосовувати їхні методи в різних видах професійної діяльності.

ПРН-З-2: Виявляти знання і розуміння мовознавчих та літературознавчих дисциплін у синхронії та діахронії.

ПРН-У-2: Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.

ПРН-У-6: Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.

ПРН-У-7: Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації

ПРН-У-8: Збирати й систематизувати мовні, літературні, фольклорні факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів.

ПРН-У-9: Дотримуватися правил академічної доброчесності.

ПРН-У-11: Обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного чи літературного матеріалу.

ПРН-У-12: Використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

ПРН-С-1: Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПРН-С-3: Доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються.

ПРН-С-4: Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Ус бо го	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:				М о д у л ь н и й к о н т р о л ь	Само стійн а
		Лек ції	Сем інар и	Пра кти чні	Лаб ора тор ні		
Модуль 1. Теоретичні засади соціолінгвістики							
1. Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики.	14	2	2				10
2. Мова і соціальні групи.	14	2	2				10
Модульний контроль	2					2	
Разом	30	4	4			2	20
Модуль 2. Мовна ситуація та мовна політика							
3. Мовна ситуація.	14	2	2				10
4. Мова і держава. Мовна політика.	14	2	2				10
Модульний контроль	2					2	
Разом	30	4	4			2	20
Усього	60	8	8			4	40

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціолінгвістики

Тема 1. Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики

Предмет і значення соціолінгвістичних досліджень. Предметна сфера соціолінгвістики. Коло проблем соціолінгвістики. Функціонування мови в суспільстві. Мовна ситуація. Вплив соціальних чинників на структуру мови.

Напрями соціолінгвістичних досліджень. Теоретична соціолінгвістика. Експериментальна соціолінгвістика. Прикладна соціолінгвістика.

Методи соціолінгвістичних досліджень. Анкетування з використанням питальників. Інтерв'ювання. Спостереження. Соціолінгвістичний експеримент. Соціолінгвістичний аналіз текстів. Кореляційний аналіз.

Історія соціолінгвістики

Тема 2. Мова і соціальні групи

Мовні та соціальні норми. Поняття мовної норми. Правильність з позиції мовного знака. Узус і норма. Кодифікація мовних норм. Кореляція формування мовних і соціальних норм. Інтегральні критерії нормативного мовного варіанта. Мовна норма як явище соціальне, системне і психофізіологічне.

Літературна мова, її основні характеристики та функціональні стилі.

Соціальна і функціональна диференціація мови і суспільства

Соціальна диференціація мови у зв'язку з соціальним розшаруванням суспільства. Проблема ізоморфізму соціальних і мовних структур. Територіальні та соціальні діалекти. Просторіччя. Характеристика різновидів мови за функціями, доміант, сферам вживання, мовних засобів вираження, соціальній базі носіїв ідіома, жанровим розмаїттям. Гендерлект, феміністська лінгвістика. Еколінгвістика.

Ситуативно-стилістична варіативність мови. Регістр. Форми існування мови, їх взаємодія та взаємовплив. Мовні портрети соціальних груп.

Змістовий модуль 2. Мовна ситуація та мовна політика

Тема 3. Мовна ситуація

Кодифікація мовної норми. Мовні стандарти.

Поняття мовної ситуації.

Ендогосні характеристики мовної ситуації. Соціальна диференціація мови.

Екзогосні характеристики мовної ситуації.

Мовна ситуація в Україні.

Тема 4. Мовна політика

Поняття мовної політики. Основні засади мовної політики. Законодавче регулювання функціонування мов. Офіційний статус мов.

Мовна політика в Україні: синхронічний аспект.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Семестр 1		Семестр 2	
		кількість балів	максимальна кількість балів	кількість балів	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	-	-
Відвідування семінарських занять	1	4	4	-	-
Відвідування практичних занять	1	-	-	-	-
Робота на семінарському занятті	10	4	40	-	-
Робота на практичному занятті	10	-	-	-	-
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	-	-	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20	-	-
Виконання модульної роботи	25	2	50	-	-
	Разом	-	118	-	-
Максимальна кількість балів: 118					
Розрахунок коефіцієнта: $118/100=1,18$					

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота студентів передбачає планове виконання студентами таких завдань: написання доповіді на певну тему; створення тематичного проєкту; письмову творчу роботу на певну тему; проведення презентації творчого проєкту одноосібно чи в співавторстві.

Завдання для самостійної роботи
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади соціолінгвістики

Тема 1. Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики (10 год.).

Проведення навчального соціолінгвістичного дослідження на одну із запропонованих тем, дотримуючись вимог інструкції:

1. Визначте групу інформантів для проведення дослідження (10-15 осіб).
2. Сформулюйте гіпотезу на основі обраної теми й групи інформантів.
3. Для тем 1, 2, 3, 7 доберіть мовний матеріал.
4. Визначте метод (методи) дослідження.
5. Розробіть інструментарій (анкета, тест тощо).
6. Оформіть отримані результати в статистичній таблиці.
7. Зробіть висновки на підставі отриманих даних.
8. Підтвердіть або спростуйте сформульовану на початковому етапі дослідження гіпотезу.
9. Підготуйте звіт щодо проведеної роботи (по пунктах 1-8). Зібраний матеріал надайте в додатку до звіту.

Тематика соціолінгвістичного дослідження:

1. Функціонування фразеологізмів у мові молоді.
2. Функції інвективної лексики в мові студентів.

3. Ставлення до політкоректних засобів мови.
4. Невикористання частини етикетних формул сучасними носіями мови.
5. Особливості функціонування жаргонізмів у мові студентів.
6. Наявність / відсутність групових шаблонів в студентському середовищі.
7. Функціонування просторіччя в мові студентів.
8. Мовні засоби, характерні для конкретної "сімейної мови".
9. Функціонування типово "чоловічих" і типово "жіночих» засобів мови.

Тема 2. Мова і соціальні групи (10 год.).

Схарактеризуйте мовні процеси, що відбуваються під впливом соціальних факторів. Чи можете ви розподілити їх на універсальні, тобто які мають місце практично у всіх або більшості мовних спільнотах, і специфічні, властиві тільки певним мовним ситуаціям в певних мовних спільнотах. Відповідь варто подати у графічному вигляді.

Змістовий модуль 2. Мовна ситуація та мовна політика

Тема 3. Мовна ситуація (10 год.).

Проведіть навчальне соціолінгвістичне дослідження мовної ситуації в невеликому мовленнєвому колективі (навчальній групі, інституті, класі, школі тощо), дотримуючись вимог інструкції:

1. Визначте групу інформантів для проведення дослідження.
2. Сформулюйте гіпотезу на основі обраної теми и групи інформантів.
3. Для тем 1, 2, 3, 7 доберіть мовний матеріал.
4. Визначте метод (методи) дослідження.
5. Розробіть інструментарій (анкета, тест тощо).
6. Оформіть отримані результати в статистичній таблиці.
7. Зробіть висновки на підставі отриманих даних.
8. Підтвердіть або спростуйте сформульовану на початковому етапі дослідження гіпотезу.
9. Підготуйте звіт щодо проведеної роботи (по пунктах 1-8). Зібраний матеріал надайте в додатку до звіту.

Тема 4. Мовна політика (10 год.).

Проаналізуйте чинники, актуальні для формування мовної політики держави. Визначте, як вони реалізуються в Україні.

1. Нормативність і стилістична диференціація літературної мови.
2. Взірцевість мови друкованих та електронних ЗМІ, державних документів, парламентських виступів, виступів провідних політичних діячів.
3. Підвищення мовної культури в середній та вищій школі.
4. Систематична й планомірна пропаганда лінгвістичних знань у пресі, по радіо, на телебаченні.
5. Урахування проблем багатомовності, державної й офіційної мови, урахування мовних прав представників етнічних меншин.
6. Створення громадських і державних організацій, покликаних контролювати й корегувати стан мовної політики.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

Суть підготовки студентами самостійного творчого завдання передбачає перевірку володіння відповідною термінологією, методикою соціолінгвістичного дослідження.

Карта самостійної роботи студента

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
I семестр			
Модуль 1	Твір, усна відповідь	5*2	I-IV
Модуль 2	Твір, усна відповідь	5*2	V-VIII
Разом		20 балів	

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма проведення: письмова

Максимальна кількість балів: 25 балів

Критерії оцінювання: модульна контрольна робота включає 5 завдань, кожне правильне виконання яких оцінюється у 5 балів.

6.4 Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма проведення: залік

Навчальні досягнення студентів із дисципліни зі змістового модуля «Соціолінгвістика» оцінюються за кредитно-модульною системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

6.5 Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	100–90 балів	Відмінно – відмінний рівень знань / умінь / навичок в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82–89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань / умінь / навичок в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75–81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань / умінь / навичок з незначною кількістю помилок
D	69–74 балів	Задовільно – посередній рівень знань / умінь / навичок із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60–68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань / умінь / навичок
FX	35–59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1–34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта

Разом: 60 год., лекції – 8 год., семінарські заняття – 8 год., самостійна робота – 40 год., модульний контроль – 4 год.

Тиждень	I-II	III-IV	V-VI	VII-VIII
Модулі	Змістовий модуль I		Змістовий модуль II	
Назва модуля	Теоретичні засади соціолінгвістики		Мовна ситуація та мовна політика	
Кількість балів за модуль	59 балів		59 балів	
Лекції	Лекція 1 (2год.)	Лекція 2 (2.год.)	Лекція 3 (2 год.)	Лекція 4 (2 год.)
Теми лекцій	Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики. (1 б.)	Мова і соціальні групи (1 б.)	Мовна ситуація (1 б.)	Мова і держава. Мовна політика (1 б.)
Теми семінарських занять	Предмет і значення курсу «Соціолінгвістика». Методи соціолінгвістичних досліджень. Історія соціолінгвістики. (11 б.)	Мова і соціальні групи (11 б.)	Мовна ситуація (11 б.)	Мова і держава. Мовна політика (11 б.)
Самостійна робота	5*2= 10 балів		5*2= 10 балів	
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)		Модульна контрольна робота 2 (25 балів)	
Підсумковий контроль	Залік			

8. Рекомендовані джерела

Основна

1. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010.
2. Мацюк Г. До витоків соціолінгвістики : Соціологічний напрям у мовознавстві : [монографія] / Г. Мацюк. Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 432 с. Сер.: «Мова і соціум»; Вип. 1.
3. Мова і мовознавство в духовному житті суспільства : [монографія] / О. Б. Ткаченко, Г. В. Зимовець, С. С. Єрмоленко, Т. В. Радзівська. Київ : Вид. дім Дмитра Бураго, 2007. 352 с.
4. Мовна політика та мовна ситуація в Україні : Аналіз і рекомендації / [за ред. Юліане Бестерс-Дільгер]. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 363 с.
5. Олексюк О. М., Василькова Н. І. Соціолінгвістика та основи мовної політики : навчальний посібник. Миколаїв : Ілліон, 2014. 264 с.
6. Олікова М. О., Семенюк А. А., Тарнавська, О. М. Словник соціолінгвістичних та етнолінгвістичних термінів. Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. 364 с.
7. Шумарова Н. П. Соціолінгвістика : навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2015. 157 с.
8. Шевчук-Клюжева О.В. Українське усне мовлення на Донеччині: монографія. Вінниця: Видавництво «Твори». 164 с.

Додаткова

1. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія. Київ: Стилос, 2004.
2. Білоконенко Л. А. Українськомовний міжособистісний конфлікт : стилістика, моделі комунікації, запобігання : монографія. 2-е вид. Кривий Ріг, 2019. 186 с.
3. Демченко Т., Філіпчук І. Українська мова – правові проблеми. Право України. 1996. № 7. С. 47 – 50.
4. Доценко О.Л. Правове регулювання статусу української мови (діахронічний аспект). Українознавство. 2006. № 1. С. 153 – 161.
5. Залізник Г., Масенко Л. Мовна ситуація Києва: день сьогоднішній та прийдешній. Київ, 2001.
6. Костицький М.В. Світоглядні та правові проблеми використання української мови як офіційної. Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи. Київ: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2006. – С. 5 – 15.
7. Лизанчук В. Навічно кайдани кували: факти, документи, коментарі про русифікацію в Україні / Василь Лизанчук. Львів : Інститут народознавства НАН України, 1995. 412 с.
8. Лизанчук В. Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка / Василь Лизанчук. Львів : Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2008. 258 с.
9. Мацько Л.І., Кравець Л.В. Культура фахової мови: Навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2007.
10. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 398 с.
11. Соколова С. О., Залізник Г.М. Особливості сучасної мовної ситуації України у дзеркалі соціології та соціолінгвістики. Українська мова. 2018. № 2. С. 3–19.
12. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.
13. Ставицька Л.О. Гендер: Мова. Свідомість. Комунікація. Київ, 2015. 464 с.
14. Ставицька Леся. Українсько-російська двомовність: соціопсихологічні та лексикографічні аспекти. Дивослово. 2001. № 11. С. 13–16.
15. Тараненко О. О. Мовна ситуація та мовна політика в сучасній українській мові (на загальнослов'янському тлі). Мовознавство. 2003. №2–3. С. 3–19.
16. Шевчук-Клюжева О. Діти-білінгви: світовий досвід і українські реалії. Українська мова.

2019. №2. С. 125-132.

17. Шевчук-Клюжева О. Соціолінгвістичні особливості формування дитячого мовлення в Україні. Записки з українського мовознавства. 2020. № 27. С. 202-209.
18. Shevchuk-Kliuzheva O. The sociolinguistic aspect of Ukrainian Russian child bilingualism on the basis of a survey of Ukrainian families. *Cognitive Studies| Études cognitives*. 2020. № 20. P. 1-7.
19. Brew C., Dickinson M. *Language and Computers*. Wiley-Blackwell, 2012. 256 p.
20. Swann J., Deumert A., Lillis T., Mesthrie R.. *A Dictionary of Sociolinguistics*, 2004.
21. Chambers J. K.. *Sociolinguistic Theory. Linguistic Variation and its Social Significance*, 2009.
22. Blommaert Jan. *Sociolinguistics and Discourse Analysis: Orders of indexicality and Polycentricity // Journal of Multicultural Discourses*. Volume 2, Issur 2, 2007